

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref.:
23-2619-

Vår ref.:
ABG/akg

Prosjektnummer / Referanse:

Dato
16.10.2023

Høringsuttalelse NOU 2023: 17 Nå er det alvor - Rustet for en usikker fremtid

SINTEF takker Justis- og beredskapsdepartementet for muligheten til å gi høringsuttalelse til NOU 2023: 17 Nå er det alvor - Rustet for en usikker fremtid. I et helhetsperspektiv synes vi Totalberedskapskommisjonen har gjort et omfattende og meget godt arbeid. Kommisjonen anbefalinger synes vi er meget egnet til å utvikle en totalberedskap som er egnet for sikkerhetssituasjonen, nå og i overskuelig fremtid.

SINTEF stiller seg bak Abelia og Forskningsinstituttene fellesarena sitt høringssvar. Vi har i tillegg løftet frem noen forskningsrelaterte momenter i dette brevet som vi mener bør vektlegges i operasjonaliseringen av NOUen.

1 SINTEFs kompetanse innen totalberedskap

Som landets største, uavhengige forskningsinstitutt besitter SINTEF betydelig kompetanse på flere av områdene som kommisjonen har arbeidet med. Vårt høringsinnspill bygger på SINTEFs erfaringer, kompetanse og brede kontaktflate innen:

- Samfunnssikkerhet fra både et teknologisk og et organisatorisk perspektiv, herunder utvikling av digitale verktøy og forskning på sikkerhetsstyring, hybride trusler, informasjonspåvirkning samt metoder for risiko- og sårbarhetsanalyser og hvordan bygge en adaptiv kapasitet til å håndtere risiko.
- Domenekunnskap på de fleste av samfunnssektorene kommisjonens arbeid berører; energiforsyning, transportsystemer og -infrastruktur på land, sjø og luft, autonome systemer, klimatilpasning og håndtering av naturfare, elektronisk kommunikasjon, digital sikkerhet og sårbarhet, satellittbaserte tjenester, helseberedskap, vannforsyning med mer.
- Ledende kompetanse innen muliggjørende teknologier, blant annet innen materialteknologi og industrielle produksjonsteknikker.
- Digital teknologi og metoder for å omforme store mengder sensordata til beslutningsstøtte.

SINTEF samarbeider i stor grad med NTNU og andre norske universiteter, og er den ledende aktøren i Norge innen europeisk forskningssamarbeid. Vi har også et stort internasjonalt nettverk innen relevante tema knyttet til totalberedskap.

2 Implementering av ny teknologi - Evne og risiko

Kommisjonen berører mange viktige aspekter, både muligheter og utfordringer, knyttet til digitalisering og ny teknologi. Kommisjonen trekker også frem større avhengigheter på tvers av ansvarsområder, og at digitale hendelser rammer bredt, som en sårbarhet i forbindelse med denne utviklingen.

SINTEF vil i tillegg peke på sårbarheten som kommer av hvor raskt ny teknologi blir innført. Vi antar at tiltak som følger av kommisjonen anbefaling om bedre nasjonal situasjonsforståelse vil involvere utvikling og implementering av informasjons- og beslutningsstøttesystemer. Selv tradisjonelt enkle funksjoner blir sårbare dersom de blir satt inn i store sammensatte systemer med liten mulighet til å ha oversikt. Sektorvise krav, løsninger og implementering er faktorer som kan føre til integrasjonsproblemer og manglende situasjonsforståelse. Digital teknologi er i økende grad sektoruavhengig, og det øker risiko for at løsninger også kan bli implementert uten nødvendig nærhet til sektorspesifikke krav, eller som innføres uten forståelse for domenespesifikke sårbarheter.

Sikkerhetsarbeidet må integreres i prosessene, og ikke reduseres til et statisk "krav" i en spesifikasjon. Selve prosessen med å innføre ny teknologi bør dimensjoneres ut fra alle relevante hensyn. Her er det mye forskningsbasert kunnskap å støtte seg på. Det er dessverre noen eksempler på offentlige IT anskaffelser som har vist hvor krevende slike systemimplementeringer kan være. Det bør derfor stilles større krav til prosess og muligheter for å justere kurs, under større anskaffelsesprosesser og ved innføring av nye gjennomgripende teknologiske løsninger med betydning for samfunnssikkerhet og beredskap.

SINTEF vil understreke kommisjonens bekymring om at det "investeres mindre i kompetanseutvikling enn det som er optimalt for samfunnet." Kommisjonen peker på samfunnets behov for kompetanse innenfor samfunnssikkerhet og beredskap. Vi vil legge til at en økende ubalanse mellom den generelle teknologikompetansen i samfunnet, og takten som ny teknologi innføres i, kan utgjøre en sårbarhet. Vi ser også at forskningsinnsatsen, og dermed også ekspertutdanningen på kritiske områder er lavere enn i sammenlignbare land. Forskningsbasert kompetanseutvikling tar tid, mens ny teknologi innføres raskt.

3 Langtidsplanlegging og FoU prioritering

Kommisjonen skriver innledningsvis at "verden er i endring, og det er krig i Europa. Rivalisering om verdenssyn og verdier, mellom demokratier på den ene siden og autoritære regimer på den andre siden, blir stadig mer fremtredende og går oftere foran pragmatiske hensyn". SINTEF legger til grunn at endringen i den Europeiske og globale sikkerhetssituasjon vil vedvare. Endringstakt og -retning er et problem. Tilpasning til den mer stabile situasjonen mellom endringene er et annet problem.

Flom, leirskred, covid-pandemien, migrasjon m.fl. har også vist seg å skape store utfordringer. Vi synes kommisjonen behandler slike utilsiktede hendelser på en utfyllende og meget god måte.

Vi støtter derfor kommisjonen anbefaling om å "utrede hvilke behov samfunnet har for kompetanseheving innenfor samfunnssikkerhet og at dette bør danne grunnlaget for en FoU-strategi". Men, i strategien bør det også inngå en vurdering av nødvendige forsknings-problemstillinger innen kritisk infrastruktur, samfunnets kritiske funksjoner og grunnleggende nasjonale funksjoner.

Kommisjonen observerer at 80 prosent av kritisk infrastruktur er i sivil sektor. På denne bakgrunn støtter SINTEF kommisjonens anbefaling om å gjøre næringsliv til en strategisk partner for

myndighetene i sikkerhets- og beredskapsarbeidet. Og, ut fra vår innsikt i hvordan strategisk problemløsning i praksis skjer i næringslivet, vil vi anbefale at dette bør inkludere relevante aktører fra leverandørindustrien (og ikke bare eiere av skjermingsverdige objekter), og i tillegg relevante deler av forskningsmiljøene på sivil side. Ved å involvere næringslivet og forskningsinstitusjonene kan vi utnytte kompetanse fra Norges samlede kunnskapsbase.

Forskning, utvikling og utredninger må gå hånd i hånd. Det er likevel viktig å definere forskningsproblemene presist slik at man vet hvor det er hensiktsmessig å prioritere midler til Forskningsrådet. For forskningsinstitusjonene er det fundamentalt å kunne arbeide med problemstillinger som bidrar til ny kunnskap og vitenskapelig meritterende arbeid. Når det gjelder forskningsmiljøenes evne til å delta i sikkerhets- og beredskapsarbeidet ønsker SINTEF også å påpeke at finansiering av forskning på samfunnssikkerhetsområdet har vært svært begrenset de senere årene, til tross for at «Samfunnssikkerhet og samholdighet i en globalisert verden» har vært et prioritert område i Langtidsplanen (LTP) for forskning og høyere utdanning siden 2019.

SINTEF er enig i at "Forskningsrådets koordinerende og samordnende rolle må videreutvikles og knyttes tett opp mot internasjonal forskning". Et godt kompetent porteføljestyre og en SAMRISK programplan som er godt forankret i nasjonale tverrsektorielle prioriteringer er to viktige suksessfaktorer.

SINTEF mener anbefalingen om "en mer langsiktig og helhetlig planlegging av samfunnssikkerheten og beredskapen" er et avgjørende utgangspunkt for egnede tiltak på alle nivåer i forvaltningen, samarbeid med næringslivet og utvikling av relevante FoU problemstillinger. Gitt anbefalingen om Justis- og beredskapsdepartementet som et sentralt lederdepartement, så mener vi at det ansvaret også bør omfatte FoU-strategien og LTP for sivil beredskap. Anbefalingen om å legge dette til Statsministernes kontor kan føre til økte koordineringskostnader og risiko for at saker ikke fanges opp på en effektiv måte.

En LTP for sivilt beredskap bør operasjonalisere forskningsoppgaver som er beskrevet i FoU-strategien. Det vil også gjøre det enklere å utforme den delen av LTP for forskning og høyere utdanning som omhandler samfunnssikkerhet og beredskap samt SAMRISK programplanen. Det er bekymringsfullt at Stortingsvedtaket om LTP for sivilt beredskap ifm behandlingen av "Meld. St. 5 (2020–2021) Samfunnssikkerhet i en usikker verden" ikke virker å være fulgt opp i særlig grad. Det er desto viktigere at dette tas tak i nå.

Med vennlig hilsen
for SINTEF

Alexandra Bech Gjørsvik
Konsernsjef